
Jubileji

France Kresal - šestdesetletnik

7. avgusta je dopolnil šestdeset let priznani slovenski gospodarski in socialni zgodovinar, naš kolega France Kresal. Marsikdaj gresta človekov poklic in njegovo delo vzporedno z njegovim značajem in temperamentom. Za gospodarsko in socialno zgodovino mora človek imeti smisel za socialno problematiko, znanje, delovno voljo, potrpežljivost, vztrajnost in osebno ter strokovno umirjenost. Vse te odlike krasijo našega kolega Franceta in tisti, ki ga že dolgo poznamo, smo se v to lahko že nešteto krat prepričali.

France Kresal je bil rojen v kmečki družini v Grmu pri Trebnjem, kjer je že od mala spoznaval delo in njegovo vrednost. Gimnazijo je kot vozač obiskoval v Novem mestu, kjer je leta 1956 maturiral z odliko. Po maturi je vpisal študij zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani.

V zgodovinskem seminarju Filozofske fakultete si je s svojo delavnostjo in zanesljivo kolegialnostjo kmalu ustvaril ime pri profesorjih in med kolegi. Bil je demonstrator in predsednik kluba študentov zgodovine. V eni in drugi funkciji je bil mlajšim kolegom zares pravi mentor in prijatelj.

Svojo diplomsko nalogo o zgodovini predilnice Litija je spisal za tiste čase tako temeljito, da je izšla takoj v samostojni obsežni knjigi in je zanjo dobil tudi študentovsko Prešernovo nagrado. Diplomsko delo (diplomiral je leta 1963) ga je (kot marsikaterega študenta) opredelilo za določeno področje oziroma smer v zgodovinisju - za socialno in gospodarsko zgodovino. S to usmeritvijo se je zaposlil na tedanjem Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja, z nalogo proučevanja sindikatov in delavskega socialnega položaja med obema svetovnima vojnama.

Na inštitutu se je srečal in sprijatelžil z gospodarskim zgodovinarjem dr. Jožetom Šornom, ki je Franceta Kresala še utrdil v njegovi usmeritvi v gospodarsko in socialno zgodovino. Tako je za doktorsko disertacijo prijavil temo Razvoj tekstilne industrije v Sloveniji 1918-1941. Doktoriral je januarja 1972. Od tega časa dalje se je posvečal predvsem zgodovini socialnega položaja delavstva od druge polovice 19. stoletja pa do leta 1941. Iz tega njegovega dela so nastale številne obsežne razprave, večinoma pionirske in temeljne za poznavanje te problematike.

Leta 1975 je bil izvoljen za direktorja inštituta, in to kot drugi akademsko izobraženi zgodovinar na tem položaju (za dr. Tonetom Ferencem). Direktor je bil pet let in v času njegovega direktorovanja se je inštitut kadrovske najbolj okrepil. Pridobil je številne mlade diplomirane zgodovinarje in nekaj inštitutovih sodelavcev je v tem času napravilo doktorate. Ob direktorovanju je bil v letih

1975-1977 tudi glavni urednik inštitutove revije *Prispevki za zgodovino delavskega gibanja*.

V težkih pogojih finansiranja znanosti je kot direktor pokazal veliko smisla za finančno poslovanje; uspevalo mu je zagotoviti redno in kolikor toliko dostojno financiranje inštituta. Še večja pa je njegova zasluga za urejanje medsebojnih odnosov med delavci inštituta. Pri tem je pokazal svojo umirjeno preudarno in človekoljubno naravo. Medčloveški odnosi med sodelavci so bili v času njegovega vodenja inštituta izredno dobri in harmonični.

Po prenehanju direktorske funkcije se dr. Kresal ni odtegnil vodstvenim dolžnostim, da bi se posvetil samo svojemu raziskovalnemu delu. Skoraj celo desetletje (od 1980 do 1989) je vodil raziskovalni oddelek na inštitutu. Številna dela, ki jih je inštitut opravil v tem času in so inštitut uveljavila v slovenski znanstveni javnosti, so tudi njegova zasluga. V letih vodenja inštituta je bil dr. Kresal tudi vodja usmerjenega raziskovalnega programa *Zgodovina Slovencev* pri tedanji Raziskovalni skupnosti Slovenije in nato programa *Novejša zgodovina Slovencev*. Od leta 1980 je dve leti predsedoval Zvezi zgodovinskih društev Slovenije, nato pa je bil še štiri leta njen podpredsednik. Leta 1982 je bil na Filozofski fakulteti izvoljen za znanstvenega svetnika.

Od leta 1983 do 1990 je predsedoval češkoslovaško-jugoslovanski zgodovinski komisiji, leta 1994 pa je ustanovil kot eno prvih biletaralnih zgodovinskih komisij slovensko-češko komisijo.

V zadnjih desetih letih je publiciral številne razprave o različnih vprašanjih socialnega položaja slovenskega delavstva v prvi polovici 20. stoletja, pa tudi nakaj tehtnih pregledov industrijskega razvoja Slovenije v tem času. Najobsežnejše njegovo delo iz tega časa pa je nova, predelana izdaja *Zgodovine predilnice Litija*, posvečena njenemu stoletnemu razvoju.

Kdorkoli opisuje in vrednoti znanstveno in strokovno delo dr. Franceta Kresala v preteklem desetletju, ne more mimo številnih člankov o zgodovini gospodarskega razvoja in delavskega socialnega položaja, napisanih za *Enciklopedijo Slovenije*.

Če bi kritični biograf poskušal določiti mesto in vlogo dr. Franceta Kresala v slovenski historiografiji, bi moral ugotoviti, da je Kresal eden tistih slovenskih zgodovinarjev, ki je v zadnjih treh desetletjih poleg starejših strokovjakov (dr. Ferda Gestrina, dr. Vasilija Melika in dr. Jožeta Šorna) največ prispeval k uveljevitvi gospodarske in socialne zgodovine neagrarnih panog. S temi zgodovinarji in njihovim delom je ta veja zgodovinopisja postala v slovenskem zgodovinopisju enakopravna drugim vejam. To ugotovitev potrjuje tudi dejstvo, da je dr. Kresalu uspelo k proučevanju gospodarske in socialne zgodovine pritegniti številne zgodovinarje mlajše generacije in jim biti zelo uspešen mentor, kar najlepše kažejo rezultati, s katerimi so se ti zgodovinarji že lepo uveljavili v slovenski historiografiji.

Kot je bilo rečeno že na začetku, je vse to delo bilo mogoče opraviti zaradi značaja, kakršnega ima naš jubilarant. Pri jubilejnih zapisih za znanstveno publikacijo

se mnogokrat izpušča omemba in oris jubilatovega človeškega lika, kar ni prav. Zato želim na koncu zavestno poudariti, da je dr. France Kresal slovenskemu zgodovinopisju dal še mnogo več kot samo svojo strokovno-znanstveno delo. Slovenskemu zgodovinopisju in zgodovinarjem, zlasti tistim, s katerimi je bil v pogostejšem, daljšem in intenzivnejšem kontaktu, je dajal veliko svoje človečnosti, svoje življenjske preudarnosti, človeškega razumevanja, vzpodbude, kolegialne solidarnosti in zanesljivosti ter prijateljske topline. Naj mu bo po njegovem šestdesetem letu dano, da bi ohranjal zdravje, da bi lahko še nadalje uspešno raziskoval in da bi še naprej s kolegi in prijatelji živel v kolegialnosti in prijateljstvu.

Janko Prunk

Vsaka predstavitev celote raziskovalnega dela katerega od kolegov je nujno nepopolna. Nepopolna zato, ker teži k splošni sliki podobe jubilatovega dela z izpostavljanjem najbolj značilnih ali najpomembnejših razprav - bodisi v revijah ali samostojnih knjižnih objavah - drugim, skritim za splošnimi označbami, pa nehote jemlje vrednost, čeprav si tega ne zaslužijo.

Znanstveno-raziskovalno delo znanstvenega svetnika dr. Franceta Kresala je zaznamovano z neobičajno dvojnostjo. Le bežen pogled na Kresalovo bibliografijo - obsega okoli stopetdeset bibliografskih enot, od tega štiri samostojne knjižne objave - nam predoči za njegovo delo značilno razpetost med dve, na videz sicer različni, a vendar zelo sorodni tematiki: na gospodarsko in socialno zgodovino namreč.

Odveč bi bilo razglabljanje o pomembnosti enega ali drugega vidika tematske raznolikosti v jubilatovem delu. Razlogi, ki nas vodijo k izpeljavi takega sklepa so na moč enostavni. Vedeti je potrebno, da je France Kresal na obeh področjih, ki sta zaznamovali njegovo poklicno življenje, oral ledino in s tem postavljaj metodološke in vsebinske standarde - z nadaljnimi raziskavami in širitvijo znanja pa iz leta v leto postajal vedno večja avtoriteta na področju gospodarske in socialne zgodovine - za čas med obema vojnama ali nazorneje rečeno za obdobje prve jugoslovanske države, ko je gospodarski razvoj slonel na kapitalističnih vzorcih.

Gospodarski zgodovini se je France Kresal zavezal že kot študent, za diplomsko nalogo si je izbral raziskavo zgodovine litijske predilnice. Z zadnjimi dopolnitvami (Zgodovina predilnice Litija 1886-1986, Litija 1986) na podlagi novih spoznanj je ta publikacija postala eden od primerov zgodovinarske obdelave razvoja tovarne od njenih začetkov pa takorekoč do današnjih dni. Odločitev za tematiko diplomske naloge se je, tako kot pri marsikaterem zgodovinarju doslej, izkazala za daljnosežno, saj je Franceta Kresala za vrsto let usmerila v preučevanje razvoja tekstilne industrije v Sloveniji, ki je postala tudi tema njegove doktorske disertacije.

V doktorski tezi, ki je bila nekaj let po uspešni obrambi dopolnjena in prirejena objavljena v samostojni knjižni obliki pod preozkim naslovom Tekstilna industrija v Sloveniji (Ljubljana 1976), se je France Kresal lotil problematike razvoja tekstilne

industrije v Sloveniji med obema vojnama. Ponesrečenost naslovitve monografije ne omenjamo zato, da bi delu jemali vrednost, temveč nasprotno, da bi njegovo vrednost poudarili. Dejstvo namreč je, da naslov le deloma ustreza vsebini, kajti v knjigi je mogoče brati še o marsičem drugem in ne zgolj o tekstilni industriji, kakor nas prepričuje izbrani naslov. Gre za splet zgodb o pomembni etapi "kapitalistične" industrializacije in o dinamiki izgradnje socialne politike v Sloveniji, še preden se je drugi spopad svetovnih razsežnosti prenesel tudi na naše ozemlje.

Ker se v gospodarski zgodovini največkrat srečujemo - razen v primeru iz širšega konteksta izoliranih raziskav - z obravnavo dolgoročnih procesov, je France Kresal to delo zastavil problemsko. Študij razvoja tekstilne industrije, ki je bila v obdobju med vojnama najbolj ekspanzivna gospodarska panoga, je Kresalu na široko odprl vrata v razumevanje gospodarske problematike časa pred drugo svetovno vojno. Tedaj so se mu zastavila vprašanja, ki jih natančneje in podrobneje obravnaval v kasnejših razpravah. Za celovito razumevanje razmaha tekstilne industrije je bilo nujno spoznati tako "predzgodovino" te dejavnosti na slovenskih tleh, izvesti primerjavo z drugimi jugoslovanskimi predeli, obenem pa spoznati tudi konkretno okolje, v katerem je bil ta razmah mogoč. Kresalu pač ni preostalo drugega, kakor da se je lotil natančnega študija gospodarske, carinske in finančne politike vlad prve jugoslovanske države, kajti le umestitev "tekstilne" problematike v širši družbeno-gospodarski kontekst mu je nudila zadovoljive odgovore.

Gospodarske tematike, v katere je France Kresal posegel z raziskovanjem razvoja tekstilne industrije, so ga napotile tudi v skrivnosti socialne zgodovine. Za cilj si je zastavil predstavitev socialne varnosti in materialnega položaja tekstilnega delavstva. Tudi te teme se je lotil z vso problemsko širino in ob tem trčil na "veliki gozd problemov" iz splošnih, ne samo "tekstilnih", socialno-političnih tem, skozi katerega si je uspešno utiral pot z obravnavo delavsko zaščitne zakonodaje, materialnega položaja delavstva, mezdnih in stavkovnih gibanj ter drugih oblik delavskega sindikalnega boja. Tako je bila določena Kresalova temeljna usmeritev in že omenjena dvojnost njegovega raziskovalnega dela.

V nadaljnjih letih je France Kresal svoje raziskave v zastavljenem problemskem okviru še poglobljal. V strokovni periodiki so se, kot plod vztrajnega dela, iz leta v leto vrstile številne izvirne in temeljne razprave iz gospodarske in socialne zgodovine, ki v jubilentovi bibliografiji predstavljajo skorajda polovični delež. Vsekakor gre za nezanemarljivo in zelo povedno dejstvo, ki v zadostni meri priča o kakovosti Kresalovega dela. O slednjem poudarku govore tudi številni citati in sklicevanje na njegove dosežke v literaturi in to ne samo v zgodovinarski.

Detaljno poznavanje slovenskega gospodarskega in socialnega razvoja v prvi jugoslovanski državi mu je v zadnjih letih omogočilo tudi pisanje sintetičnih razprav o poteku industrializacije, o položaju in dosežkih Slovencev izpred druge svetovne vojne na gospodarskem področju. Enako ugotovitev velja zapisati tudi za drugo torišče Kresalovega raziskovalnega udejstvovanja, to je za področje zgodovine socialne politike in delovno-pravnih odnosov. Sloves temeljitega

poznavalca se izraža tudi v dejstvu, da je bil in je še vedno redni gost tistih znanstvenih simpozijev in posvetov, ki se kakorkoli dotikajo gospodarsko-socialnega razvoja Slovenije v času, za katerega je "zadolžen" France Kresal. Njegove razgledanosti po gospodarski in socialni zgodovini niso prezrli tudi izven ozko strokovnih krogov, tako da so ga vabili k sodelovanju kot pisca vrste strokovnih člankov v Enciklopediji Slovenije in v različnem dnevnem časopisju.

Žarko Lazarević

Bibliografija dr. Franceta Kresala

Prispevki za novejšo zgodovino tekoče objavljajo bibliografijo inštitutovih sodelavcev. Bibliografijo dr. Franceta Kresala vsebujejo:

Prispevki za novejšo zgodovino, XXIX, 1989, št.1 (Trideset let Inštituta za zgodovino delavskega gibanja, Biobibliografija), str. 101-109 (do leta 1988).

Prispevki za novejšo zgodovino, XXX, 1990, št. 1-2

Prispevki za novejšo zgodovino, XXXI, 1991, št. 2

Prispevki za novejšo zgodovino, XXXII, 1992, št. 1-2

Prispevki za novejšo zgodovino, XXXIII, 1993, št. 1-2

Prispevki za novejšo zgodovino, XXXIV, 1994, št. 2

Prispevki za novejšo zgodovino, XXXV, 1995, št. 1-2